УДК 378 (092)

DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-3699.2021.13.07>

Наталія Кошечко, канд. пед. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0002-1169-6977

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ВПЛИВ РІЗНОВИДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ НА РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ СТУДЕНТАМИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано ідеї з розв'язання конфліктних ситуацій студентами, які використовують різні види арт-терапії. Через творче самовираження арт-терапія актуалізує особистісні ресурси для подолання суперечливих ситуацій та дає вихід енергії, гармонізуючи емоційну сферу. Згідно з дослідженням студенти під час подолання конфліктних ситуацій надають перевагу: музикотерапії, фототерапії, ізотерапії, бібліотерапії, танцювальній терапії, колажу, перформансу, медіа-арт. Вони доповнюються логотерапією та соціальними мережами, що забезпечує результат у вирішенні конфліктних ситуацій.

Ключові слова: види арт-терапії, заклади вищої освіти, розв'язання конфліктних ситуацій, студенти.

Вступ. У наш час в українській вищій школі відбувається реформування і трансформація галузі освіти, що супроводжується суперечливою взаємодією учасників освітнього процесу. Під час традиційної освітньої парадигми відстоювання свого погляду студентом у відповідь на домінуючу позицію педагога призводило до відповідної конфліктної ситуації. Через це, зокрема, стара парадигма вищої освіти виявилася неспроможною створити належні міжособистісні стосунки у новому суспільстві, які б сприяли самоактуалізації особистості, її позитивному конструктивному розвитку та творчому прояву внутрішніх ресурсів людини. Водночас принцип гуманізації освіти передбачає якісне перетворення позицій викладача і студента у суб'єкт-суб'єктні відносини в особистісно-партнерській площині їх співробітництва.

Нова якість діяльності вищої школи неможлива без зміни характеру педагогічної взаємодії, переходу до рівноправних відносин учасників освітнього процесу, що дозволяє вчасно здійснити розв'язання конфліктних ситуацій. Саме останні мають суттєве значення та закономірно передують розгортанню конфлікту. Його лаконічна формула дорівнює інциденту, що базується на безпосередньо конфліктній ситуації, яка потребує ґрунтового вивчення, аналізу та узагальнення.

Конфліктні ситуації проявляються у взаємодії учасників освітнього процесу (студентів, викладачів, адміністрації) через наявність певних протиріч, суперечностей у ціннісних орієнтаціях, поглядах, взаємних очікуваннях, неадекватності у спілкуванні, деструктивних вчинках, через недостатню конфліктологічну культуру індивідів [Koshechko, 2019, с. 100-101]. Конфліктні ситуації не лише створюють проблеми у педагогічній діяльності, але й виступають джерелом розвитку організації, малої групи, особистості в ній. Суперечки відображають специфічний спосіб взаємодії між учасниками освітнього процесу та стають формою прояву загострених внутрішніх розбіжностей.

У їх подоланні особливої актуальності та дієвості набула арт-терапія, яка забезпечує різноманітний спектр інструментарію для роботи з емоційною сферою особистості. Саме почуття та емоції, їх прояв, управління ними, рефлексія у конфліктних ситуаціях стають важливою проблемою для студентів. На цьому питанні акцентує увагу сучасні конфліктологи [Ващенко, Кляп, 2013; Гірик, 2010], які активно розробляють ефективні стратегії, моделі та алгоритми розв'язання таких проблем. Спочатку обов'язково розглядаються способи зниження інтенсивності емоційності, заспокоєння, розслаблення особистості за допомогою духовних практик, аутотренінгу, "відкидання" та "позбавлення", подолання емоцій, які заважають раціональному конструктивному мисленню.

Мета статті полягала у тому, щоб проаналізувати та охарактеризувати вплив різновидів арт-терапії на розв'язання конфліктних ситуацій студентами ЗВО. Для досягнення мети були реалізовані наступні завдання:

- проаналізовано зміст, історичний аспект розвитку арт-терапії;
- охарактеризовано специфіку застосування арт-терапії студентами у конфліктних ситуаціях;
- узагальнено вплив різних видів арт-терапії на розв'язання конфліктних ситуацій студентами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науково-педагогічному розумінні арт-терапія розглядається як метод розвитку та зміни особистості, групи чи колективу за допомогою різних видів і форм мистецтва та творчості.

У розробку методологічних і загальнотеоретичних аспектів проблеми застосування арт-терапії значний внесок зробили закордонні вчені минулого (Д. Винникот, Я. Морено, М. Наумбург, А. Хілл, З. Фрейд та ін.) та сучасності (М. Вілсон, І. Джакаб, О. Копитін, Л. Лебедева, Р. Мартін). Узагальнено ними арт-терапія розуміється як сукупність психологічних методів впливу, які здійснюються в контексті діяльності клієнта та психотерапевтичних відносин [Копытин, 2015].

На сьогоднішній день проблеми арт-терапії в нашій державі досліджують багато вчених-теоретиків та практиків: О. Василевська, О. Вознесенська, Л. Дворніченко, О. Мірошніченко, Л. Найдьонова, О. Наконечна, В. Стадник та ін. На їх думку, арт-терапія відповідає очікуванням, установкам, традиціям клієнтів в Україні, для яких характерна орієнтація на емоційно-образне переживання, а не на раціональне вирішення конфліктів.

Виклад основного матеріалу. Арт-терапія – це вид психотерапії, заснований на перетині мистецтва, творчості та науки. Арт-терапія – це метод надання психологічної допомоги, де твори мистецтва, або сам процес їх творення, використовується як своєрідний терапевтичний фактор для передачі людських емоцій та почуттів, різноманітних проявів психічної діяльності людини [Копытин, 2006; Копытин, 2015].

Як зазначає О. Наконечна у своїй роботі "Арт-терапія як спосіб впливу на особистість у зарубіжній та вітчизняній літературі" [Наконечна, 2014, с. 158], термін "арт-терапія" був впроваджений А. Хіллом у 1938 р. у результаті діяльності з хворими на туберкульоз як спосіб їх вільного особистісного самовираження. Спочатку терапія мистецтвом базувалася на психоаналізі, відповідно до якого кінцевий продукт творчості клієнта розцінюється як вираження неусвідомлюваних процесів, що відбуваються в його психіці.

Види арт-терапії відповідають існуючим видам мистецтв. Класична арт-терапія включає в себе тільки візуальні види творчості, такі, як: живопис, графіка, фото-графія, малювання та ліплення. Але сучасна арт-терапія налічує більше різновидів методик. *До неї відносять терапію образотворчим мистецтвом, музикотерапію, танцювальну терапію, драмотерапію, казкотерапію, бібліотерапію, маскотерапію, етнотерапію, ігротерапію, кольоротерапію, фототерапію, лялькотерапію, оригамі тощо.*

Крім того, кожний із цих видів має безліч арт-терапевтичних технік, які застосовуються для вирішення внутрішніх і міжособистісних конфліктів, кризових ситуацій, вікових криз, травм, невротичних і психосоматичних розладів тощо. Був розроблений і комплексний метод – *арт-синтез терапія*. Він заснований на використанні поєднання живопису, віршування, драматургії і театру, риторики і пластики. Причому, кількість методик весь час збільшується [Копытин, 2006].

На сьогоднішній день існує багато сфер, де застосовують арт-терапію, а її вивченням займаються як психологи, психотерапевти, так і педагоги та працівники соціальної сфери. У цьому процесі особливої значущості набувають здобутки арт-терапії, що несправедливо недооцінені в освітньому процесі сучасного закладу вищої освіти. Різні види арт-терапії дають можливість студентам на символічному рівні експериментувати з різними почуттями, досліджувати і виражати їх у соціально прийнятій формі, розвиваючи почуття внутрішнього контролю та конфліктологічну компетентність. Також, арт-терапія ефективна в корекції різних відхилень і порушень особистісного розвитку студента за рахунок опори на здоровий потенціал його особистості.

Дослідниця, президент Всеукраїнської громадської асоціації "Арт-терапевтична асоціація" О. Вознесенська [Вознесенська, 2019, с. 11-12] детально окреслила *специфіку використання арт-терапії*, яка у адаптованому варіанті характерна і для студентів ВШ. Арт-терапія як засіб самовираження, що набуває визначального значення саме у студентському віці, базується на ситуації, коли вербальний спосіб взаємодії студентів є неможливим (через фізичні вади, страх чи невміння висловити свою думку у словах). В цей момент незамінною стає арт-терапія, яка використовує мову візуальної, пластичної, аудіальної експресії.

Вважаємо, що якість освіти студентів університетів підвищиться, якщо *арт-педагогіка* буде здійснюватися у форматі освітнього тренінгу. Авторський 15-літній досвід проведення освітніх тренінгів засвідчує, що значна увага в них приділяється стилям спілкування, стратегіям вирішення конфліктних ситуацій, медіації, новітнім освітнім технологіям, технікам вирішення педагогічних конфліктів, які стають постійними, необхідними супутниками групової динаміки та підтверджують генезу тренінгової групи [Koshechko, 2020]. Спочатку освітній тренінг із ресурсним забезпеченням арт-терапії передбачає інтенсивну *групову роботу* студентів в аудиторіях університету, його Психологічній службі, Центрі психологічної допомоги тощо.

Далі відбувається набуття студентами відповідного досвіду в опануванні конкретними видами арт-терапії, що у перспективі може перейти в *індивідуальні заняття* із викладачем-арт-терапевтом. Потім, на більш високому особистісному рівні розвитку студента, бажано, щоб ця діяльність трансформувалася у *самодопомогу, аутотренінг* із акцентом на більш корисному для студента виді арт-терапії.

Така самопоміч має на меті опанування, керування емоціями, почуттями, що стають спусковим механізмом, найважливішим важелем у конфліктних ситуаціях. Само-допомога передбачає ґрунтовну глибоку самотійну роботу студентів із емоціями у бібліотечній залі, кімнатах рекреації, со-working тощо. Особливо останні приміщення бажано обладнувати різними видами обладнання арт-терапії. Це додасть студентам комфорту, впевненості та позитивного потенціалу у розв'язання конфліктних ситуацій, які раніше в основному вирішувалися мимохідь як-небудь у коридорах, під час паління на сходинках або поза університетом, у кабінетах адміністрації, тощо.

На противагу цьому, со-working – це територія, де господарюють виключно студенти відповідно до своїх потреб та без зайвого поспіху. Со-working являє собою не тільки простір для інтелектуального розвитку, навчання студентів, а і можливість вчитися будувати конструктивні соціальні стосунки, розвивати емоційний інтелект, вчасно здійснюючи за допомогою ресурсів арт-терапії профілактику та вирішення конфліктних ситуацій різних типів.

Проблема розв'язання конфліктних ситуацій за допомогою арт-терапії стала предметом окремого вивчення відомого українського арт-терапевта Олени Вознесенської [Вознесенська, 2019]. Дослідниця влучно стверджує, що творчий процес є головним терапевтичним механізмом, який дозволяє в особливій символічній формі де-конструювати конфліктну травматичну ситуацію, знайти нову форму її вирішення.

За О. Вознесенською [Вознесенська, 2019, с. 12-13], *арт-терапія у розв'язанні конфліктних ситуацій*:

- є методом відновлення ресурсів особистості;
- дає вихід внутрішнім конфліктам;
- допомагає особистості виплеснути заблоковані емоції;
- надає можливість зміцнити особистісну стійкість.

Для учасників арт-терапевтичного процесу мистецтво не є самоціллю, воно лише засіб, який допомагає краще зрозуміти себе. Під час етапу *розв'язання конфліктних ситуацій техніки арт-терапії забезпечують*:

- соціально прийнятний вихід агресивності студента, керування його гнівом та іншими негативними почуттями;
- полегшення процесу взаємодії;
- матеріал для інтерпретації і висновків про студента;
- опрацювання думок і почуттів, які студент звик придушувати;

• налагодження стосунків між викладачем та студентом;

- розвиток почуття внутрішнього контролю;
- зосередження уваги на відчуттях і почуттях студента;
- розвиток художніх здібностей.

Автором статті було здійснено пілотажне дослідження, яке проводилося протягом 2019 р. в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Вибірка досліджуваних складала 67 студентів віком від 21 до 28 років денної форми навчання. Згідно із проведенням анкетуванням студентами під час подолання конфліктних ситуацій надається перевага таким найзручнішим ресурсам арт-терапії, адаптованим до реалій сучасності: *музикотерапія* (29 %), *фототерапія* (25 %), *іготерапія* (12 %), *бібліотерапія* (10 %) (особливо у електронному форматі), *танцювально-рухова терапія* (7 %), *колаж* (4 %) інші види (13 %).

Всі ці види арт-терапії гармонійно доповнюються *комбінованою логотерапією* із використанням *віртуальної комунікації соціальних мереж*, що, з досвіду студентів, забезпечує якісний конструктивний результат. *Перформанс, драматерапія, медіа-арт-терапія* у форматі

блогінгу на різних інтернет-платформах (YouTube, Instagram, Telegram-канали) стають окремим сучасним видом арт-терапії, що допомагає творчому самовираженню, самоствердженню, самоактуалізації та самоціленню особистості. Ця *віртуальна арт-терапія (віртуал-терапія, online-терапія)* інтенсивно розвивається як у світі так і в Україні та набуває специфічного поширення та авторитетного визнання практиків і науковців.

Проведене нами дослідження засвідчує, що **музикотерапія** займає пальму першості та приносить значну користь студентам. Вона ефективна під час депресивного стану, стресу, порушеннях сну тощо. Наразі музикотерапія є значущим психо-корекційним напрямом, що має у своїй основі два аспекти впливу: психосоматичний (під час якого здійснюється лікувальний вплив на функції організму) і психотерапевтичний (у процесі якого за допомогою музики здійснюється корекція відхилень в особистісному розвитку, психоемоційному стані) [Мірошніченко, 2014, с. 15]. Саме цілющий вплив музики дозволяє використовувати її в корекційній роботі зі студентами.

Виділяють наступні прояви впливу музикотерапії:

- активізація творчих проявів;
- регулювання психовегетативних процесів, фізіологічних функцій організму;
- катарсис, регуляція психоемоційного стану;
- полегшення засвоєння нових позитивних установок і форм поведінки, корекція комунікативної функції;
- підвищення соціальної активності, придбання нових засобів емоційної експресії.

Таким чином, музикотерапія являє собою сукупність прийомів і методів, спрямованих на розширення і збагачення спектру переживань і формування такого світогляду, який допомагає студенту бути здоровим і щасливим. У процесі прослуховування музичних творів внутрішній стан особистості набуває позитивної динаміки. Студент, слухаючи музику, підлаштовується під ритм мотиву, вибирає позитивні вібрації та без особливого зусилля корегує настрій, покращує стан своєї емоційної сфери.

З цієї ж метою для вирішення різних психологічних проблем, саморозвитку та самопізнання особистості останні 20 років застосовується **фототерапія**. Даний вид арт-терапії вважається досить молодим, бо його розвиток почався в кінці 20-го сторіччя в США.

Корифей арт-терапії О. Копитін запропонував використовувати фотографію із терапевтичною, корекційною, розвивальною та зберігаючою здоров'я метою. Доступність фотографії, а також різноманітність форм і варіацій проведення сеансів фототерапії дозволяє використовувати дану методику в роботі з людьми різного віку (починаючи з трьох років), незалежно від рівня їх розвитку та потреб. О. Копитін відзначав позитивний вплив фотографії на особистість і її взаємини з навколишнім середовищем. Такий ефект може проявлятися, як під час самостійних індивідуальних занять, так і в ході створення фотознімків і їх подальшого обговорення з фахівцем [Копитин, 2003].

Даний метод передбачає спонтанність фотографування, дозволяє відчувати свободу вибору художнього матеріалу і техніки. Арт-терапевт зацікавлює студента незвичайними способами роботи з фотографіями. Це налаштовує на прояв творчості, дає можливість відчувати впевненість у собі, і створити ситуацію успіху. Кожне заняття включає в себе арт-терапевтичні вправи, завдання, техніки. Таким чином, фотографія поєднує в собі безліч форм творчої діяльності, які можуть використовуватися в ході занять в різних

варіантах і поєднаннях, забезпечуючи багатостороннє зцілення, що має гармонізуючий і розвивальний вплив на учасників. Важливим є використання сімейних фотографій, оскільки зображені події хоча й залишилися у минулому, але підсвідомо вони продовжують впливати на людину. Фотографії допомагають пригадати минуле, усвідомити помилки, пробачити образи.

Також ефективно впливає на особистість **ізотерапія**, до якої відносять прикладні види творчості, такі як живопис, різні види розпису. Таке мистецтво дозволяє студенту відчувати і зрозуміти самого себе, висловити вільно свої думки і почуття, бути самим собою, вільно висловлювати мрії і надії, а також – звільнитися від негативних переживань минулого. Це не тільки відображення в свідомості навколишньої соціальної дійсності, але і вираження відношення до неї. Малювання розвиває чуттєво-рухову координацію, так як вимагає узгодженої участі багатьох психічних функцій. Ізотерапія – одна з основних технік арт-терапії.

Малювати можна чим завгодно, але психологи [Вознесенська, 2019; Копитин, 2006; Мірошніченко, 2014] наголошують, що нервовій особистості краще використовувати крейду, пастель, тому що акварель, яка розтікається, може спровокувати тривогу. Крейду легше контролювати, і студент переносить це відчуття у життя. А якщо особистість закомплексована, то краще малювати аквареллю чи іншими фарбами – це допоможе їй відчувати себе розкутою. Фахівці з ізотерапії рекомендують проявляти власні емоції і хвилювання з максимальною спонтанністю. Тому студентам завжди потрібно мати під рукою олівці, фломастери чи фарби. Але перевагу бажано надавати останнім, адже пензлик є більш пластичним та вільним. Він більшою мірою сприяє розкутості, а значить, виходу негативної енергії.

Головною перевагою ізотерапії вважається усунення бар'єрів самоцензури, що відкриває двері до підсвідомості студента. Творчість має унікальну властивість, що сприяє винесенню на поверхню всіх прихованих і неусвідомлених таємниць, бажань, проблем, які постійно чинять тиск на особистість.

Таку ж ціль переслідує **бібліотерапія** – лікування людини словом, книгою. Вона займається вивченням особливостей читачького сприйняття під час хвороби і розробкою способів психологічної корекції за допомогою спеціально підібраної літератури. На сьогодні бібліотерапія, як допоміжний засіб лікування, розвинута у багатьох країнах світу. Безсумнівно, студентам-першокурсникам у кризові періоди адаптації до університету, а пізніше у час вибору фахової спеціалізації або напередодні "кризи випускника", вкрай необхідні книги, сповнені глибокої віри в життя, які пробуджують оптимізм, відволікають від сумних думок, важких переживань, книги, які позбавляють від депресії, слабкості, бездіяльності. Бажано, щоб після їх прочитання відбувся спільний аналіз змісту з куратором групи, заступником декана з виховної роботи, одногрупниками, друзями, батьками.

У житті студентів чільне місце належить **танцювальній терапії**, яка полягає у вираженні власного настрою, емоцій і почуттів за допомогою танцю. Заняття танцювальною терапією вважаються дуже дієвими та цілющими, що сприяють трансформації поглядів особистості на світ. Родоначальник тілесно-орієнтованої терапії В. Райх стверджував, що якщо будь-яким емоціям, наприклад, гніву чи радості, не давати довго виходу, вони

будуть накопичуватися в клітинах людського тіла, утворюючи так званий м'язовий панцир. За допомогою танцювальної терапії можна цьому запобігти.

Танцювально-рухова терапія об'єднує в собі роботу з тілом, рухами та емоціями. Одним із головних її надбань є спадкоємність традицій найдавніших культур, з погляду розуміння будови і ролі руху в житті студента та цілісного підходу до тілесного і психічного його здоров'я. Особистість, звільнившись за допомогою спеціальних фізичних вправ від м'язового панцира, пізнає своє тіло, усвідомлює свої внутрішні спонукання, дисонанс між вербальним і невербальним сполученням людини, і приймає їх. Це веде до розвитку в студента здатності до саморегуляції і гармонійного життя відповідно до його глибинних прагнень і почуттів, інакше кажучи, до фізичного і психологічного зростання.

Його забезпечує також і **колаж**, який робиться з газетних і журнальних вирізок, природних матеріалів, фотографій, кольорового паперу. Під час виготовлення колажу не виникає напруги, пов'язаної з відсутністю художніх здібностей, саме тому він дозволяє кожному одержати успішний результат. Однак бажано, щоб колажу спочатку передувало малюнок як необхідна підготовча діяльність перед наклеюванням аплікацій. Створення колажів – це остання, найвища і завершувальна стадія арт-терапевтичної роботи, коли вся основна робота уже зроблена і можна насолоджуватися досягнутим за мінімум докладених зусиль.

Наразі серед студентів набуває особливої поширеності **електронний колаж**, який дозволяє виявляти максимум свободи творчості за мінімум ресурсів. Зокрема, такі колажі як "Я у конфліктних ситуаціях – реальне та Я у конфліктних ситуаціях – ідеальне", "Ефективні стилі спілкування у конфліктних ситуаціях ЗВО", "Мої способи вирішення проблем у вищій школі" та інші сприяють усвідомленню та візуалізації студентами почуттів у конфліктних ситуаціях та продуктивній особистісній діяльності над ними з метою керування гніву, роздратування, контролю самовладання.

Багатоаспектний досвід контролю особистістю своєї емоційної сфери надає **перформанс, драматерапія та медіа-арт-терапія**. Заняття ними – це вплив на пам'ять, волю, уяву, почуття, увагу, мислення людини. Вони допомагають розвинути логіку, оволодіти своїм тілом і не соромитися його, звільнитися від внутрішніх "закимів", втілити через гру нездійснені ідеї та мрії. Зокрема, завдяки соціальним мережам перформанс, драматерапія у форматі блогінгу на різних інтернет-платформах дозволяють студентам набутися популярності, оригінального самовираження та публічного самоствердження, вирішення глибоких внутрішніх суперечностей.

Протягом драматерапії відбувається перевірка театральною дією безлічі міжособистісних взаємодій: я і товариші, я й інший, я і батьки, сильний і слабкий, ворог і друг. У міні-спектаклі можуть обіграватися ситуації з життя студента, його взаємини, дискусії з іншими людьми та можливі способи подолання цих проблем.

Висновки. Узагальнюючи все вищезначене, робимо **висновок**, що використання різних видів арт-терапії забезпечує творче самовираження, самоствердження, самоактуалізацію і самоцілення особистості, її психологічний комфорт, та сприяє гармонійному розвитку, додає позитивний потенціал у конструктивне розв'язання конфліктних ситуацій студентами ЗВО.

Список використаних джерел

- Василевська О., Дворніченко Л. Методи арт-терапії у консультуванні. [Електронний ресурс] / О. Василевська, Л. Дворніченко. – Режим доступу: http://www.tpsp-journal.kpu.ua/archive/1_2019/part_1/31.pdf
- Ващенко І., Кляп М. Конфліктологія та теорія переговорів : навч. посіб. / І. Ващенко, М. Кляп. – К.: Знання, 2013. – 407 с.
- Вознесенська О. Арт-технології у розв'язанні конфліктів. [Електронний ресурс] / О. Вознесенська. – Режим доступу: <http://uhf.org/download/42.pdf>
- Гірич А. Основи конфліктології : навч. посіб. / А. Гірич. – К.: Вид-во "Києво-Могилянська академія", 2010. – 222 с.
- Копытин А. Современная клиническая арт-терапия : учебн. пособ. / А. Копытин. – М.: Когито-Центр, 2015. – 526 с.
- Копытин А. Арт-терапия – новые горизонты / А. Копытин. – М.: Когито-Центр, 2006. – 336 с.
- Копытин А. Тренинг по фототерапии / А. Копытин. – СПб.: Речь, 2003. – 96 с.
- Копытин А. Арт-терапия в эпоху постмодерна / А. Копытин. – СПб.: Речь, 2002. – 224 с.
- Мірошніченко О. Особливості застосування методу арт-терапії як способу саморегуляції психоемоційного стану пенітенціарного персоналу [Електронний ресурс] / О. Мірошніченко. – Режим доступу: [http://vchdpuPH_2014_121\(2\)_5.pdf](http://vchdpuPH_2014_121(2)_5.pdf)
- Наконечна О. Арт-терапія як спосіб впливу на особистість у зарубіжній та вітчизняній літературі [Електронний ресурс] / О. Наконечна. – Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2014/365-1393508681.pdf>
- Beseda J., Koshechko N. & Postoiuk N. Teaching methods for students' emotional intelligence development through the course "Conflict Management in Higher Education". Annual Conference on Current Foreign Languages Teaching Issues in Higher Education: Conference Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, 14 May 2020. K. P. 70-72.
- Koshechko N. Art-therapy resources in the management of pedagogical conflicts in Universities of Ukraine. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2020. – Вип. 1 (11). – С. 12-18.
- Koshechko N. Actual ideas of pedagogical conflictology for preparation of educational professionals in domestic classical universities // Professional and pedagogical training of educational specialists in classical university of Ukraine: multi-authored monograph / Ed. by Marushkevich A.A. LAP LAMBERT Academic Publishing. – 2019. – P. 89-110.
- Prepotenska M. & Angelova V. Urban studies: universal interdisciplinary strategies. Advanced Education Journal, 9. – 2019. Electronic resource: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.133988>

References

- Vasylevska, O. & Dvornichenko, L. (2019). Metody art-terapiyi u konsul'tuvanni. (Elektronnyy resurs). Rezhym dostupu: http://www.tpsp-journal.kpu.ua/archive/1_2019/part_1/31.pdf
- Vashchenko, I. & Klyap, M. (2013). Konfliktologiya ta teoriya perehovoriv. Navchal'nyy posibnyk. K.: Znannya. 407 s.
- Voznesens'ka, O. (2019). Art-tehnologiyi u rozv'yazanni konfliktiv. (Elektronnyy resurs). Rezhym dostupu: <http://uhf.org/download/42.pdf>
- Hirnyk, A. (2010). Osnovy konfliktologiyi. Navchal'nyy posibnyk. Vyd-vo "Kyievo-Mohylyans'ka akademiya". 222 s.
- Kopytin, A. (2015). Sovremennaya klynycheskaya art-terapiya. Uchebnoe posobie. M.: Kohyto-Tsentr. 526 c.
- Kopytin, A. (2006). Art-terapiya – novye horizonty. M.: Kohyto-Tsentr. 336 s.
- Kopytin, A. (2003). Trenynh po fototerapii. SPb.: Rech'. 96 s.
- Kopytin, A. (2002). Art-terapiya v epokhu postmoderna. SPb.: Rech'. 224 s.
- Miroshnychenko, O. (2014). Osoblyvosti zastosuvannya metodu art-terapiyi yak sposobu samorehulyatsiyi psykhoemotsiynoho stanu penitentsiarnoho personalu (Elektronnyy resurs). Rezhym dostupu: [http://vchdpuPH_2014_121\(2\)_5.pdf](http://vchdpuPH_2014_121(2)_5.pdf)
- Nakonechna, O. (2014). Art-terapiya yak sposib vplyvu na osobystist' u zarubizhnii ta vitchyznyaniy literaturi. (Elektronnyy resurs). Rezhym dostupu: <http://oaji.net/articles/2014/365-1393508681.pdf>
- Beseda, J., Koshechko, N. & Postoiuk, N. (2020). Teaching methods for students' emotional intelligence development through the course "Conflict Management in Higher Education". Annual Conference on Current Foreign Languages Teaching Issues in Higher Education: Conference Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, 14 May 2020. K. R. 70-72.
- Koshechko, N. (2020). Art-therapy resources in the management of pedagogical conflicts in Universities of Ukraine. Visnyk Kyivskoho natsional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya: Pedagogika. K.: VPTS "Kyivskyy universytet". Vyp. 1 (11). S. 12-18.
- Koshechko, N. (2019). Actual ideas of pedagogical conflictology for preparation of educational professionals in domestic classical universities // Professional and pedagogical training of educational specialists in classical university of Ukraine: multi-authored monograph / Ed. by Marushkevich A.A. LAP LAMBERT Academic Publishing. R. 89-110.
- Prepotenska, M. & Angelova, V. (2019). Urban studies: universal interdisciplinary strategies. Advanced Education Journal, 9. Electronic resource: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.133988>

Natalia Koshechko, Ph.D., Assoc. Prof.

ORCID ID: 0000-0002-1169-6977

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE INFLUENCE OF TYPES OF ART THERAPY ON THE RESOLUTION OF CONFLICT SITUATIONS BY STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article analyzes current ideas on the problem of conflict resolution by high school students who use different types of art therapy. This area of scientific knowledge is designed to help individuals realize their inner state by creating a visual image, metaphors, symbols, videos; it is the development of a person's inherent creativity, which helps in resolving conflict situations. Through creative self-expression, art therapy actualizes personal resources to overcome contradictory situations and gives way to the accumulated energy, thereby harmonizing the emotional sphere. Creating abstract images, the student finds answers to many relevant questions, explores fears and barriers to communication. These images occur unconsciously and spontaneously, which is why anxiety and resistance to self-knowledge are reduced. This provides a diverse range of tools for working with the emotional sphere of the individual. In this context, the content, historical aspect, specifics of art therapy in the use of higher education by students are analyzed. The types of art therapy in solving students' conflict situations are generalized. According to the study, students in overcoming conflict situations prefer the following types of art therapy: music therapy, phototherapy, isotherapy, bibliotherapy, dance and movement therapy, collage, performance, drama, media art therapy and other types. They are harmoniously complemented by combined logotherapy with the use of virtual communication of social networks, which, in the experience of students, provides a quality constructive result in conflict resolution. The latest and most relevant performance, drama therapy, media art therapy in the format of blogging on various Internet platforms are becoming a separate modern type of art therapy that helps creative self-expression, self-affirmation, self-actualization and self-healing of the student's personality.

Keywords: conflict resolution, institutions of higher education, students, types of art therapy.